

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

"อาชีพที่เก่าแก่ที่สุดในโลก"
"สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ"
"ปัญหาโลกแตกที่ไม่มีวันแก้ได้"

คำว่าข้างต้นล้วนเป็นวาทกรรมที่พูดถึง โสเภณี ปรากฏการณ์สังคมอย่างหนึ่ง ที่เราสามารถพบเห็นได้ในทุกรูปแบบและลักษณะ ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมวัฒนธรรม ในสังคมไทย ปัญหาโสเภณีและการค้าประเวณีไม่ใช่ปรากฏการณ์ใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้น หากมีมาช้านานแล้ว แต่ในปัจจุบัน โสเภณีไทย "ขึ้นชื่อ" เป็นอันมาก นับตั้งแต่ การที่นิตยสาร Time ซึ่งรายงานเรื่องสภาพปัญหาการค้าประเวณีในหลาย ๆ ประเทศ ได้ใช้ภาพโสเภณีไทยขึ้นปก หลังจากนั้นไม่นาน Longman Dictionary of English Language and Culture ก็ได้ให้คำจำกัดความกรุงเทพมหานครว่า เป็นเมืองที่มีโสเภณีมาก

โดยทั่วไป โสเภณีหรือกิจการการค้าประเวณี มักถูกมองว่า เป็นเรื่องความส่ำสอนของผู้หญิง ซึ่งละเมิดบรรทัดฐานเกี่ยวกับเรื่องเพศด้วยการมีเพศสัมพันธ์กับชายมากมาย เพศสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนี้เกิดนอกระบบการแต่งงาน อันเป็นการละเมิดกฎเกณฑ์ที่ควบคุมพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิงให้อยู่ภายใต้สถาบันครอบครัว นอกจากนี้บุตรที่เกิดขึ้นโดยไม่ทราบว่าชายใดเป็นบิดา ถือเป็นบุตรนอกสมรส ซึ่งสังคมประณามและไม่ยอมรับ จึงอาจกล่าวได้ว่าระบบโสเภณีเป็นปรากฏการณ์ที่

แสดงให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคทางเพศและความไม่ทัดเทียมทางเศรษฐกิจ อันเป็นผลให้ผู้หญิงถูกซื้อและขาย เพื่อตอบสนองความต้องการทางเพศของชายซึ่งมีอำนาจในการซื้อ มีโอกาสและฐานะที่ดีกว่าทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม (สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน, 2533)

สุชีลา คันชยันต์ (2533) กล่าวว่า สังคมไทยมีค่านิยมที่เป็นมาตรฐาน 2 ชั้น หรือ "Double standard" ในเรื่องเพศ ได้แก่ ค่านิยมที่ยกย่องให้เพศชายเหนือกว่าเพศหญิง เพศชายสามารถมีความสัมพันธ์ทางเพศได้ก่อน มีสิทธิแสวงหาความสุขทางเพศ และมีความสัมพันธ์นอกเหนือการสมรสได้ ขณะที่เข้มงวดในพฤติกรรมทางเพศของหญิง โดยเฉพาะการรักษาความบริสุทธิ์ของเพศหญิง ดังนั้นการมีประสบการณ์ทางเพศจึงได้รับการยกย่องในเพศชาย แต่ถูกประณามในเพศหญิง โสเภณีจึงถูกมองว่าเป็นหญิงคนชั่ว เป็นตัวการทำให้เสื่อมเสียศีลธรรม ก่อให้เกิดปัญหาสังคม เป็นตัวแพร่เชื้อโรค ก่อให้เกิดบุตรนอกสมรส การทำแท้ง และยังเป็นแหล่งอาชญากรรมอีกด้วย

ประเด็นเรื่องการค้าประเวณีหรือโสเภณียังเป็นสิ่งที่ประดักประเดิดในสังคมไทย เพราะในขณะที่ยังถือว่าเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนซึ่งสังคมไม่ยอมรับ มีการประทับรอยมลทินให้กับคนกลุ่มนี้ โดยนิยามเขาว่าเป็นผู้ด้อยศีลธรรม ที่ควรถูกปฏิเสธ และได้รับการลงโทษจากสังคม รวมทั้งควรได้รับการปฏิบัติต่อในฐานะที่เป็น "คนนอกคอก" บทบาทและสถานภาพทางสังคมถูกลดลงไปกลายเป็นคนที่ "ไม่มีคุณค่าและไม่มีเกียรติ" แต่ในทางกลับกัน สังคมก็มีแนวคิดที่โสเภณีต้องอยู่คู่โลกไปเรื่อยๆ เพราะถ้าไม่มีโสเภณี ผู้ชายก็ต้องไประบายความต้องการทางเพศที่มีอยู่ตามธรรมชาติกับผู้หญิงอื่น ซึ่งจะเป็นการเพิ่มปัญหาข่มขืนและความรุนแรงทางเพศ แนวคิดเช่นนี้ แสดงให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องในความเชื่อเกี่ยวกับโสเภณีที่มองว่าเป็น "สิ่งชั่วร้ายอันจำเป็น" หรือ "ของสกปรกที่มีประโยชน์" ทั้งนี้โสเภณีไม่เพียงแต่มีประโยชน์ต่อสังคมในแง่ที่ตอบสนองความต้องการของผู้ชาย

ในสังคมที่ชายมีฐานะเหนือกว่าหญิง เป็นการปกป้องผู้หญิงอื่นให้พ้นจากคัมภีร์ของ เพศชาย (ผู้จัดการรายวัน, 2536) หากโสเภณียังช่วยให้ผู้ชายและ "ผู้หญิงดี ๆ" สามารถรักษามาตรฐานในเรื่องพฤติกรรมทางเพศไว้ได้ กล่าวคือในขณะที่เพศชาย ถูกคาดหวังว่าจะต้อง "มีประสบการณ์" ก่อนเข้าสู่ระบบการแต่งงาน แต่ผู้หญิง จะต้อง "ไม่มีประสบการณ์" มาก่อน โสเภณีจึง "จำเป็น" และ "มีประโยชน์" ในแง่นี้เช่นกัน นอกจากนี้โสเภณียังถือเป็นผู้ "เลี้ยงดู" สังคมไทยด้วย รายได้ จากการขายเรือนร่างของเธอไม่เพียงแต่ช่วยจุนเจือครอบครัวเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของรายได้จากการท่องเที่ยวที่หมุนเวียนอยู่ภายในประเทศอีกด้วย

"โดยทั่วไป นักวิชาการมักกล่าวว่า สื่อสารมวลชนมีหน้าที่สะท้อนสิ่งที่มี อยู่ในสังคมให้คนในสังคมได้รับรู้ สังคมเป็นอย่างไร สื่อที่ดีที่มีความเที่ยงตรง เป็นกระจกที่ไม่บิดเบี้ยวก็จะสะท้อนภาพออกมาเช่นนั้น แต่แท้ที่จริงแล้วสื่อมวลชนมี สัมพันธภาพแบบ 2 ทางกับสังคมและความเป็นจริง สัมพันธภาพแรกก็คือ การ สะท้อนสิ่งที่มีอยู่และ เป็นอยู่ สัมพันธภาพหลังก็คือ การสร้างภาพแห่งความเป็นจริง ของสังคมขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้โดยการเลือกที่จะเสนอเนื้อหาใด และการให้ความ หมายของสิ่งต่าง ๆ ของสื่อเท่ากับเป็นการสร้างความเป็นจริงใหม่ให้เกิดขึ้นใน สังคมด้วย ในด้านที่เกี่ยวกับผู้หญิง สื่อมวลชนจะทำหน้าที่คัดเลือก ตอกย้ำค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมที่เกี่ยวกับผู้หญิง" (กาญจนา แก้วเทพ, 2535)

จึงเป็นเรื่องน่าสนใจที่จะศึกษาว่า ในสังคมไทยซึ่งมีโครงสร้างทาง สังคมที่เน้นความเป็นใหญ่ของชายเหนือกว่าหญิง และมีค่านิยมในเรื่องการรักษา ความบริสุทธิ์ของหญิงสาว อันเป็นเครื่องวัดคุณค่าของผู้หญิงนั้น ภาพของโสเภณี ซึ่ง เป็นผู้หญิงที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมที่ปรากฏในสื่อ จะ มีลักษณะเป็นอย่างไร มีการสะท้อนภาพแบบใด สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม หรือไม่ อย่างไรและมีความหมายอย่างไร โดยสื่อที่จะทำการศึกษาในครั้งนี้ คือ สื่อโทรทัศน์ เนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่แพร่

หลายเพราะมีทั้งภาพและเสียงทำให้เกิดความน่าสนใจและน่าติดตาม นอกจากนี้สื่อโทรทัศน์สามารถนำข้อมูลข่าวสาร และความบันเทิงมาให้ถึงที่บ้าน ซึ่งก่อให้เกิดความสะดวกสบาย ไม่สิ้นเปลือง และยังสามารถเข้าถึงคนดูได้เป็นจำนวนมาก มีกลุ่มผู้ชมทุกเพศทุกวัย ทุกระดับการศึกษาทุกระดับชั้น และที่สำคัญโทรทัศน์ยังมีคุณสมบัติเฉพาะตัว คือสามารถทำให้เห็นเหมือนจริงและจับใจ ก่อให้เกิดความเชื่อและเลื่อมใสได้ สามารถชักจูงให้คล้อยตามได้ง่ายกว่าสื่ออื่น ๆ และทำให้ผู้ดูเกิดความทรงจำติดตา (บำรุง สุขพรรณ, 2522:5) นั้นหมายความว่า โทรทัศน์มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม การถ่ายทอดทัศนคติ ค่านิยม และโลกทัศน์ ซึ่งก็คือ โทรทัศน์มีผลต่อการหล่อหลอมอุดมการณ์นั่นเอง

ในบรรดารายการต่าง ๆ ที่ออกอากาศทางโทรทัศน์อันได้แก่

1. รายการของเด็ก
2. รายการความรู้ทั่วไปและการศึกษา
3. รายการข่าวและคุณภาพชีวิต
4. รายการกีฬา
5. รายการบันเทิง ซึ่งประกอบด้วย
 - 5.1 ละคร
 - 5.2 เพลงและดนตรี
 - 5.3 ภาพยนตร์ไทย (ทั้งเรื่องยาวและเป็นชุด)
 - 5.4 ภาพยนตร์ต่างประเทศ (ทั้งเรื่องยาวและเป็นชุด)
 - 5.5 เกมส์โชว์

พบว่า มีเพียงรายการข่าวและคุณภาพชีวิต ละครและภาพยนตร์เท่านั้นที่ได้นำเสนอภาพของโสเภณีไว้ ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว ในการที่จะวิเคราะห์ทัศนคติ ค่านิยม หรืออุดมการณ์ในเรื่องดังกล่าว ละครโทรทัศน์ดูจะเหมาะสมที่สุด ทั้งนี้เหตุผลประการแรกก็คือ เมื่อเทียบกับภาพยนตร์ต่างประเทศแล้ว ละคร

โทรทัศน์มีภูมิหลังและเป็นผลผลิตจากบริบทของสังคมไทยเอง ทั้งรูปแบบและเนื้อหา ย่อมผูกพันกับเงื่อนไขและปัจจัยทางสังคม เช่น "ธิดาทพ" ใน "คนบาป" ต้อง หลบไปอยู่ในคอนแวนต์ก็เนื่องมาจากกฎเกณฑ์ของสังคมที่ไม่ยอมรับผู้หญิงที่ท้องขึ้นมาโดยไม่มีพ่อ ถือเป็นเรื่องที่น่าอับอายอย่างยิ่ง ในขณะที่ภาพยนตร์ไทยนั้น ถึงแม้จะเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในบริบทสังคมไทย สามารถส่งเสริมค่านิยมและความเชื่อ ใจให้กับผู้ชม แต่เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา ทำให้ไม่สามารถหล่อหลอม ความคิดของผู้ชมได้อย่างเต็มที่ และเมื่อเทียบกับรายการข่าว ซึ่งเป็นการนำเสนอ ข้อเท็จจริงนั้น ละครโทรทัศน์มีรูปแบบและวิธีการนำเสนอที่หลากหลายดึงดูดความ สนใจได้มากกว่า และสามารถสอดแทรกอุดมการณ์บางอย่างในรูปแบบของความ บันเทิง คุณสมบัติดังกล่าวทำให้ละครโทรทัศน์เป็นแหล่งฟูมฟักที่เหมาะสมสำหรับ การเจริญเติบโตของอุดมการณ์ต่าง ๆ ในสังคมไทย (กาญจนา แก้วเทพ, 2533)

เมื่อพิจารณาการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ในละครโทรทัศน์ พบว่าส่วน ใหญ่จะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเพศ (มาริสสา แสนกุลศิริศักดิ์, 2536) ดังนั้นจึงเป็นเรื่องน่าสนใจที่จะศึกษาภาพของโสเภณี ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่ง ของความสัมพันธ์ดังกล่าว โดยศึกษาถึงความเกี่ยวข้องกันระหว่างภาพของโสเภณี ที่ถูกนำเสนอ กับค่านิยมหรืออุดมการณ์ที่ถูกสอดแทรกมาเพื่อสนับสนุนการสร้างภาพ ดังกล่าว

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยชิ้นนี้จะมุ่งศึกษาตัวสาร (ละครโทรทัศน์) ใน เรื่องของการนำเสนอภาพของโสเภณี เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะ โครงสร้างภายใน ของตัวสาร กระบวนการสร้างความหมาย และความสัมพันธ์ระหว่างตัวสารกับ ทัศนคติในสังคมไทยในลักษณะที่เป็นองค์รวม

ปัญหาวิจัย

1. ภาพของโศภณีในละครโทรทัศน์มีลักษณะ เป็นอย่างไร
2. การสร้างภาพโศภณีของละครมีความหมายว่าอย่างไร สะท้อนให้เห็นแนวคิด ทศนคติ ค่านิยมหรืออุดมการณ์อะไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบลักษณะของภาพโศภณีในละครโทรทัศน์
2. เพื่อทราบถึงแนวคิด ทศนคติ ค่านิยม หรืออุดมการณ์ที่ปรากฏอยู่ในละครซึ่งสนับสนุนการสร้างความหมายในเรื่องที่เกี่ยวกับบุคคลกลุ่มดังกล่าว

นิยามศัพท์

1. ละครโทรทัศน์ หมายถึง ละครที่ออกอากาศในช่วงหลังข่าว 20.00 น. เป็นละครเรื่องยาวหลายตอนจบ ซึ่งมีเรื่องราวดำเนินติดต่อกันไปโดยใช้ผู้แสดงชุดเดียวกันโดยตลอด ความยาวประมาณ 20-30 ตอนจบ ออกอากาศเป็นประจำ 2-3 วันต่อสัปดาห์

2. โศภณี หมายถึง บุคคลที่ขายบริการทางเพศเพื่อสนองความต้องการของผู้อื่นไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดก็ตาม โดยได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินทอง วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ในที่นี้จะ เป็นโศภณีหญิงทั้งหมด และจะใช้เกณฑ์ดังกล่าวในการวัดความเป็นโศภณีในงานวิจัยนี้

3. ภาพของตัวละคร หมายถึง ภาพของโศภณี ที่ปรากฏอยู่ในละครโทรทัศน์ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบของตัวละครที่เป็นโศภณีในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ลักษณะทั่วไป บุคลิก นิสัย และสภาพจิตใจ การมองตัวละคร และบทบาทและความสำคัญของตัวละคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. งานวิจัยชิ้นนี้ คาดว่าจะใช้เป็นตัวอย่างในการศึกษากระบวนการสร้างความหมายทางสังคมของสื่อมวลชนได้
2. เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้จะให้ภาพแนวคิด ทรรศนคติ ค่านิยม หรืออุดมการณ์ที่ปรากฏอยู่ในสื่อ จึงคาดว่าจะช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสื่อกับสังคมไทยในแง่มุมที่กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น
3. เพื่อกระตุ้นให้ผู้ชมตระหนักถึงการถ่ายทอดทัศนคติ ค่านิยมของสื่อที่มีอิทธิพลต่อความคิด ในการมองหรือตัดสินปรากฏการณ์ในสังคมโดยไม่รู้ตัว